

УДК 373.5.016:30]:004.9

Гриценчук Олена Олександрівна, науковий співробітник Інформаційно-аналітичного відділу педагогічних інновацій Інституту інформаційних технологій і засобів навчання Академії педагогічних наук України

СТРАТЕГІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІКТ В ЦИКЛ СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН В ШКОЛІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Анотація

У статті розглядається проблема стратегії впровадження інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ) у суспільствознавчу галузь шкільної освіти у Великій Британії на сучасному етапі.

Ключові слова: інформаційні і комунікаційні технології, суспільствознавство, Велика Британія, середня освіта.

Однією із ознак сучасної освіти є застосування інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ) на всіх її рівнях, і у всіх галузях. Шкільна освіта, основною метою якої є гармонійний розвиток і виховання молодого людини з метою реалізації її здібностей і можливостей, що необхідні для життя у сучасному суспільстві 21 століття, яке набуло рис інформаційного, впроваджує ІКТ у процес навчання. В умовах глобалізації освітяни всього світу об'єднують зусилля для пошуків шляхів ефективного, науково-обґрунтованого використання ІКТ у процесі навчання. Участь у міжнародних проектах, проведення досліджень на національному рівні сприяє виробленню стратегічних планів, що стосуються інтеграції ІКТ у навчальні предмети, підходів, які б враховували як національну специфіку, так і відповідали міжнародним тенденціям запровадження ІКТ в освіту. Такий досвід дає кожній державі можливість визначити власний шлях у цьому процесі і рухатися у одному напрямку з світовою освітньою спільнотою. Досліджуючи досвід зарубіжних країн в цьому аспекті, варто звернути увагу на теорію і практику Великої Британії.

Метою статті є аналіз сучасного стану запровадження ІКТ у загальну середню освіту Великої Британії, визначення та узагальнення стратегічних підходів

використання ІКТ у предметах суспільствознавчого циклу та окреслення перспектив розвитку.

Загальні підходи до проблеми вивчення шкільної освіти Великої Британії, деякі аспекти, що стосуються вимірювання навчальних досягнень висвітлені у роботах вітчизняних науковців Бутенко Г.П., Локшиної О.І., Ткаченко Ю., окремі питання вивчення предметів суспільствознавчого циклу піднімалися у дослідженнях Акіншевої І.П., Марченко Г.В., Мілютіної О.К. У працях Бикова В.Ю., Жалдака М.І., Жука Ю.О., Згуровського М., Кухаренко В.М., Машбиця Ю.І., Морзе Н.В., Христочевського С.А. розроблено основні теоретико-методологічні засади впровадження ІКТ у навчально-виховний процес. Використанню ІКТ у процесі вивчення предметів суспільствознавчого циклу присвятили свої наукові дослідження Дух Л.І., Кучер О.А., Фоменко А.Т. Серед зарубіжних науковців, які досліджують проблеми запровадження ІКТ у освіту, варто відзначити таких науковців як Хамільтон Р., Річардс К., Рейнольд Д., Блуртон К., Бланкіст А.

За даним досліджень таких міжнародних організацій, як Європейський Союз, Рада Європи, ЮНЕСКО, ООН та ін. Велика Британія визнана одним із лідерів впровадження ІКТ у освітній сектор [4]. Пройшовши етап загальної комп'ютеризації, уряд країни продовжує розвивати та запроваджувати ІКТ та мультимедійні технології у процес навчання. Рівень забезпечення доступу шкіл до мережі Інтернет створив відповідні умови і з 2006 року надав можливість проводити тестування он лайн (NSA – National curriculum assessments) для початкової (Key Stage 2, 8 – 11 років) та середньої (Key Stage 3, 11– 14 років) ланок загальноосвітньої школи, яким опікується Агенція кваліфікацій та розвитку навчального плану (The Qualifications and Curriculum Development Agency (QCDA) створивши для цього спеціальний сайт <https://ncatools.qcda.gov.uk/> [13].

Грунтовні дослідження на національному рівні постійно проводять освітні урядові і неурядові установи Британії, що опікуються проблемами впровадження ІКТ у загальноосвітні навчальні заклади. Проекти і програми, що реалізують організації, сприяють підтримці і розвитку ІКТ та впровадженню їх у школи. Серед них дослідження, яке проводилося Національним центром соціологічних досліджень National Centre for Social Research (NatCen) [11] та входило до національної програми розвитку змісту освіти он-лайн (2005/2006), програми і проекти, результати яких

відображені у щорічних звітах Британського агентства комунікацій і технологій в освіті Vesta (British Educational Communications and Technology Agency) [1], Департаменту дитини, школи та сім'ї та ін. Результати досліджень свідчать, що у загальноосвітній школі, підтримуючи ідею інформатизації освіти, відзначено тенденцію до стабільного зміцнення матеріально-технічної бази, а саме: забезпечення шкіл комп'ютерами, інтерактивними дошками, цифровою та оргтехнікою і т. ін. У навчальний процес активно запроваджуються медіа технології, набуває подальшого розвитку процес програмного забезпечення освіти, на державному рівні проводиться робота щодо доступу кожної школи до мережі Інтернет та підвищення його якості. Разом з цим значна увага приділяється проблемі покращення ІКТ компетентності вчителів і учнів, сприяння використанню ІКТ у процесі викладання і навчання, зокрема предметам суспільствознавчого циклу [12]. Одними із останніх досліджень, що проводилися на загальнодержавному рівні, можна відзначити дослідження, яке здійснювалося Асоціацією Британських постачальників обладнання у галузі освіти BESA (British Educational Suppliers Association) з метою оцінки стану наявності та запровадження ІКТ в державних школах Великої Британії на період 2009/2010 рр. У доповіді "Забезпечення та використання ІКТ, 2009/2010" подано дані щодо висвітлення ключових питань проблеми, таких як: стан забезпечення інфраструктури ІКТ, запровадження інтерактивних дошок, використання навчальних платформ, бюджетні асигнування та ін. Дослідження було проведене в червні 2009 року через Інтернет засобами анкетування, у якому брало участь 770 початкових і 572 середніх державних шкіл по всій Великобританії [10].

За даними звіту у Великій Британії у середньому у початковій школі на 6,9 учнів доводиться один комп'ютер, і 4,2 комп'ютери в середній школі. Щодо доступу до Інтернету: 91% початкових і 92% середніх шкіл мають підключення до Інтернету, але тільки 58% початкових і 48% середніх шкіл вважають його якісним. Держава продовжує інвестування освіти для забезпечення ІКТ обладнанням і технологіями. Та слід зауважити, що у процесі дослідження стала помітною тенденція, яка демонструє зниження попиту на комп'ютери, як у початкових і середніх школах, а попит на ноутбуки, як і раніше залишається великим.

Показник забезпечення інтерактивного цифрового контенту значно виріс у порівнянні з 2008 роком: тепер 31% початкових шкіл вважають себе добре

обладнаними, проти менш, ніж 25% минулого року. Що стосується середньої школи, то показник 2009 року досягає 23% у порівнянні з 11% 2008 року. З іншого боку, забезпечення навчальними платформами є явно недостатнім в початкових школах: лише 21% вважають себе добре обладнаними, і в системі середньої освіти картина лишається достатньо складною, тільки одна третина шкіл добре обладнана.

Проблема позитивного ставлення до використання ІКТ вчителями в навчальному процесі та компетентного рівня володіння, висвітлена такими показниками: в порівнянні з показниками 2007 року, у 2009 році зросли з 70% до 80% для вчителів початкових і від 60% до 68% для вчителів середніх шкіл. Наприклад, оперувати текстовими документами вчителі вміють значно краще, ніж іншими видами документів, як то цифровими або презентаційними файлами. У процентному відношенні ці данні відповідно розподілилися так: 60% вчителів початкової школи і 44% середньої школи частіше працюють з текстами, і лише 20% вчителів початкової і 16% середньої школи використовують у своїй роботі навички створення презентацій, таблиць, графіків та ін.

Незважаючи на це, забезпечення професійної підготовки в 2009 році було меншим, ніж у 2008 році: 55% серед вчителів початкових класів (у порівнянні з 67%) і 55% вчителів середніх класів (у порівнянні з 72%). Самі вчителі - 80% початкових та 90% середніх класів вважають, що обмежений доступ до ІКТ впливає на використання ІКТ в класі, де 39% початкових і 41% середніх шкіл показують, що все ще мають обмежений доступ до комп'ютерів та Інтернету.

Слід зазначити, що рівень використання ІКТ при вивченні і викладанні шкільних предметів досить різний. У Сполученому Королівстві існує декілька систем освіти, узгоджених між собою, які працюють за одним Національним навчальним планом, до складу 12 обов'язкових предметів якого входять Історія та Географія.

Більш широкий спектр структурних компонентів має освітня галузь "Суспільствознавство" в основній школі України – історія рідного краю, історія України, всесвітня історія, право, мораль, економіка, філософія, громадянська освіта є логічним продовженням і поглибленням суспільствознавчого змісту освітньої галузі "Людина і світ" Державного стандарту початкової освіти. Змістовими лініями освітньої галузі «Людина і світ» є: Людина як особистість; Людина серед людей; Людина, природа і суспільство; Культура; Об'єкти природи; Планета Земля; Україна;

Рідний край [2]. Для проведення порівняльного аналізу ми вивчали проблему впровадження ІКТ у аналогічні предмети базового навчального плану Великої Британії (табл. 1).

Таблиця 1

Використання наскрізного підходу у процесі запровадження ІКТ у зміст освіти загальноосвітньої школи Великої Британії

	2002			2003			2004		
	часто %	рідко %	іноді %	часто %	рідко %	іноді %	часто %	рідко %	іноді %
Громадянська освіта	-	-	-	4	50	46	8	52	41
Географія	20	65	15	22	66	12	30	61	9
Історія	11	61	28	15	65	20	21	63	9
ІКТ	98	1	1	99	1	-	99	-	1
Особистість, суспільство, здоров'я	-	-	-	-	-	-	7	50	44
Релігії	5	50	45	6	55	38	11	53	36

Наведена таблиця ілюструє загальну тенденцію зростання показників використання ІКТ у предметах базового навчального плану, що окреслюють цикл суспільствознавчих дисциплін. З даних таблиці ми бачимо, що серед предметів суспільствознавчого циклу, найбільше інформаційні і комунікаційні технології інтегровано у предмети географія та історія, і найменше – у циклі предметів, зміст яких стосується суспільства, людини та охорони здоров'я.

У Великій Британії, вивчаючи дисципліну ІКТ, застосовуються два підходи: крос-програмний підхід, а також ІКТ викладають як окремий предмет. Формуючи у учнів ІКТ компетентність, інформаційні і комунікаційні технології можуть відігравати важливу роль у реалізації сучасних світових освітніх тенденцій, як то надання рівного доступу до освіти, та забезпечення громадян якісною освітою завдяки інтеграції у навчальний процес та ін. Формування ІКТ грамотності вчителів і учнів дозволяє запроваджувати в освітній процес інформаційні і комунікаційні технології як засіб навчання, сучасний інструмент, що може забезпечити якісно нові ефективні форми і методи навчання і виховання .

Департаментом з питань освіти Великобританії [3] було розроблено *Національну стратегію впровадження ІКТ у зміст освіти*, що окреслила загальні підходи до просування ІКТ технологій у шкільному навчанні. У 2004 році Департаментом було підготовлено *навчальний пакет ICTAC (ICT Across the Curriculum)* для середньої ланки загальноосвітньої школи, у якому визначено роль і

місце ІКТ як засобу навчання, що покращує якість і підвищує ефективність навчання і викладання предметів базового навчального плану загальноосвітньої школи. Навчальний пакет ІСТАС є засобом, що реалізує практичне застосування ІКТ у школі, путівником, який допоможе зробити використання ІКТ у всіх шкільних предметах стратегією для всієї школи [5].

Національний навчальний план для середньої загальноосвітньої школи визначає знання і розуміння, уміння і навички з ІКТ у чотирьох напрямках:

- I. Знаходження інформації.
- II. Вироблення ідей, критична оцінка та прийняття рішень.
- III. Обмін та спільне користування інформацією.
- IV. Перегляд, редагування та оцінка роботи у прогресі.

Перші три напрямки містять у собі по три ключових поняття, тобто дев'ять концептуальних положень, що визначають рамки ІКТ компетентностей для середньої ланки загальноосвітньої школи. До першого напрямку *Знаходження інформації* відносяться такі поняття як: робота з цифровими даними та інформаційними ресурсами; пошук та відбір інформації; організація інформації та її дослідження. Другий тематичний напрямок *Вироблення ідей, критична оцінка та прийняття рішень* складається із положень: аналіз та автоматизація процесів; моделі та моделювання; контролювання та моніторинг. Третій – *Обмін та спільне користування інформацією* включає: обґрунтування придатності інформації для досягнення мети; удосконалення та представлення інформації; комунікативність. Четвертий тематичний напрямок, а саме, *Аналіз, можливість внесення змін у роботу та її оцінка*, є найважливішим, який формує ІКТ компетентності і має бути інтегрований в усіх інших напрямках та їх розгалуженнях. Очікується, що учні будуть навчатися в усіх напрямках, що складають ключові компетентності ІКТ. Такий підхід забезпечує основу для застосування і подальшого розвитку ІКТ для всієї навчальної програми.

Варто зауважити, що у рекомендаціях навчального пакету ІСТАС для кожного предмету визначені основні ІКТ знання, уміння, навички та сформовані ставлення, що мають бути використані у процесі навчання.

Для предмету Історія особливе значення мають:

- використання даних і джерел інформації;

- пошук і відбір інформації;
- придатність інформації для конкретної мети;
- обробка і представлення інформації.

Важливим у плануванні уроків історії є застосування широкого спектру ІКТ, що забезпечує можливість учням розвиватися і зміцнювати свої знання, уміння і навички в залежності від їх просування, як в історії, так і у обізнаності щодо ІКТ. Вчителі повинні планувати використання ІКТ на уроках історії (як і на всіх інших уроках) на рівні компетентності учнів, якої вони вже набули у галузі ІКТ у процесі попереднього навчання.

Вчитель має забезпечити умови для того, щоб:

- використання учнями ІКТ мало різноманітний характер, але відповідало змісту предмету історія;
- учні мали додаткові можливості застосовувати свій потенціал ІКТ компетентностей, який зростає на уроках історії.

Поінформованості про знання та уміння учнів у галузі ІКТ дозволить вчителям планувати уроки, використовувати і застосовувати на них ІКТ і мотивувати учнів для досягнення більш високого рівня компетентності у галузі ІКТ. За ідеєю розробників стратегії Рік 6 ІКТ компетентностей, він відповідає 11–12 річному віку дитини, який є 6-м роком навчання, буде підтримувати роботу 7 року в історії, відповідно це 12–13 річний вік учня і 7 рік навчання. Застосування ІКТ на уроках історії у наступні роки навчання мають використовувати уміння, знання, навички, що були отримані учнями у попередні роки, а також ті, які учні здобувають у поточному навчальному році [7].

Цей самий перелік ІКТ компетентностей є основним для предмету релігійне виховання, що є обов'язковим в Уельсі [9]. Крім Уельсу, до складу базового навчального плану якого входить релігійне виховання, школи інших частин Великої Британії вивчають громадянську освіту.

При вивченні предмету громадянська освіта, крім основних загальних, також визначено певні ключові ІКТ знання, умінні і навички, що можуть бути застосовані при викладанні предмету, а саме:

- використання даних та джерел інформації;
- пошук і відбір інформації;
- придатність інформації для конкретної мети;

- комунікативність.

На уроках, зокрема громадянської освіти, мають застосовувати й інші ключові ІКТ компетентності. Наприклад навички обробки та подання інформації разом із компетентністю, що формує вміння передивитися, відредагувати зроблене, дають можливість учням для розробки та перегляду своєї роботи і представлення своїх ідей найбільш ефективним шляхом, з урахуванням потреб і очікувань різних аудиторій. Таким чином учні набувають розуміння того, що спосіб, яким представлена інформація може вплинути на її сприйняття [6].

Щодо географії, то перелік ІКТ компетентностей, які займають найголовніше місце та відіграють ключову роль у процесі вивчення, складають:

- використання даних та джерел інформації;
- пошук і відбір інформації;
- організація та дослідження інформації;
- обробка та подання інформації.

Застосування такої ключової ІКТ компетентності при вивченні географії як користування моделями і моделювання, можуть застосовуватися і розвивати розуміння того, що зміни та їх комбінації впливають на результат [8].

Дана стратегія, що розроблена на державному рівні і запропонована для загальноосвітніх навчальних закладів, визначає не тільки важливість інтеграції ІКТ у навчально-виховний процес у школі. У ній окреслено роль і місце ІКТ у кожному предметі базового навчального плану. Стратегія використання ІКТ у шкільній освіті пропонує гнучку модель впровадження ІКТ. Можлива інтеграція ІКТ як у декілька предметів навчального плану, так і у всі предмети. Незалежно від того, який шлях обере школа, концептуальні підходи побудови і розвитку шкільного навчального плану базуються на засадах стратегії та матеріалах навчального пакету ІСТАС.

Наявність сучасної техніки та володіння інформаційними і комунікаційними технологіями не призведе до автоматичного включення ІКТ у навчальний процес. Загальна політика держави, науково-методичне забезпечення, готовність учнів і вчителів використовувати ІТК як інструмент пізнання можуть забезпечити якість і ефективність навчання.

Висновки

Інформаційні і комунікаційні технології, впровадження яких сьогодні складає один із пріоритетних напрямів розвитку освіти, впевнено займають своє місце у навчальному процесі, входять у життя кожної школи. Розглядаючи проблему інтеграції ІКТ у освітньому процесі школи Великій Британії, можна зазначити, що на сучасному етапі країна визначила національну стратегію застосування ІКТ у змісті шкільної освіти, яка базуються на системному комплексному підході та спрямована на загально шкільне впровадження ІКТ у навчально-виховний процес. Значна увага приділяється матеріально-технічному, програмному, методичному забезпеченню щодо використання ІКТ у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи Великої Британії. Стратегія викладання предметів циклу суспільствознавчих дисциплін з використанням ІКТ, які є предметами базового навчального плану, а саме: історія, географія, громадянська освіта, релігійне виховання, побудована на загальних принципах використання ІКТ у змісті освіти і враховує специфіку кожного предмету. ІКТ грамотність, рамка стандартів яких визначена для вчителів і учнів, надає можливість для використанні ІКТ на уроках, зокрема, суспільствознавчих дисциплін. Проведення моніторингових, аналітичних та інших досліджень на рівні держави, участь у міжнародних проектах сприяє виробленню стратегічних підходів до впровадження ІКТ в навчальний процес, що значною мірою сприяє виявленню тенденцій та аналізу проблем, і просуває їх розв'язання. Сьогодні в Україні на державному рівні робляться певні кроки для впровадження ІКТ у освітній процес, і досвід Великої Британії може бути корисним для вітчизняних фахівців.

Список використаних джерел

1. Британська агенція інформаційних і комунікаційних технологій в освіті ВЕСТА – British Educational Communications and Technology Agency [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.becta.org.uk>.
2. Державний стандарт базової і повної середньої освіти // Освіта України. – 2004. – № 5. – С.2–4.
3. Сайт Департаменту освіти - Department for children, schools and families [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfes.gov.uk/>.
4. *Blurton C.* New Directions of ICT-Use in Education / Communication and Information Report 1999-2000 – 2000. – р. 46. – [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: <http://www.unesco.org/education/educprog/lwf/dl/edict.pdf> – Заголовок з екрану.

5. ICT across the curriculum: A management guide [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

<http://publications.teachernet.gov.uk/eOrderingDownload/DfES%200172%202004.pdf>.

6. ICT across the curriculum: ICT in citizenship [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://publications.teachernet.gov.uk/eOrderingDownload/DfES%200197-200MIG1208.pdf>.

7. ICT across the curriculum: ICT in history [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

<http://publications.teachernet.gov.uk/eOrderingDownload/DfES%200192%20200MIG1121.pdf>.

8. ICT across the curriculum: Geography [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://publications.teachernet.gov.uk/eOrderingDownload/DfES%200194%20200MIG1206.pdf>.

9. ICT across the curriculum: Religious education [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

<http://publications.teachernet.gov.uk/eOrderingDownload/DfES%200190%20200MIG1216.pdf>.

10. ICT Provision & Use in 2009/10 September 2009. Education Market Outlook Series [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://resources.eun.org/insight/BESA_ICT2009_Summary.pdf.

11. National Centre for Social Research (NatCen) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.natcen.ac.uk/>.

12. Prior, G and Hall, L (2004), ICT in Schools Survey 2004, ICT in Schools Research and Evaluation Series No. 22, Becta/DfES [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

http://www.becta.org.uk/page_documents/research/ict_in_schools_survey_2004.pdf.

13. The Qualifications and Curriculum Development Agency (QCDA) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.qcda.gov.uk/default.aspx>

СТРАТЕГИЯ ВНЕДРЕНИЯ ИКТ В ЦИКЛ ОБЩЕСТВОВЕДЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ШКОЛЕ ВЕЛИКОБРИТАНИИ

Гриценчук Е.А.

Аннотация

В статье рассматривается проблема стратегии внедрения информационных и коммуникационных технологий (ИКТ) в обществоведческую отрасль школьного образования в Великобритании на современном этапе.

Ключевые слова: информационные и коммуникационные технологии, обществоведение, Великобритания, средняя школа.

STRATEGY OF ICT IMPLEMENTATION IN THE SCHOOL SOCIAL STUDIES IN THE UNITED KINGDOM

Grytsenchuk O.

Resume

The problem of implementation strategy for information and communication technologies (ICT) in social studies school education in the UK today are examined in the article.

Keywords: information and communication technology, social science, the UK, secondary education.